

FOAIA DIECEZANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor	Correspondențele se adresează redacțiunii „FOAIA DIECEZANĂ” iar banii de prenumerațiune și inserțiunile la ADMINISTRAȚIUNEA
Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane	Pentru publicațiuni oficiale, concurse, edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 coroane	Librăriei și Tipografiei diec. în Caransebeș
” ” ” pe 1/2 an 5 ”		
” România și străinătate pe an 14 franci		
” ” ” pe 1/2 an 7 ”		

Zidirea, întocmirea și decorarea din lăuntru a locașului dumnezeesc, cum o cere biserica și tradițiunea

Când e vorba de zidirea și întocmirea din lăuntru a bisericii sau de restaurarea ei, apoi au numai decât să se iee în privire în prima linie hotărârile și tradițiunile bisericești referitoare la lucrul acesta. A purtă grijă, ca hotărârile și tradițiunile acestea să se execute exact, e dreptul și datoria autorității bisericești. Autoritatea lumescă nu poate avea nici o ingerință în afacerea aceasta. Deși de prezent, factorii cei competenți desvoltă un interes viu pentru construirea, înfrumșetarea și restaurarea locașurilor dumnezești, după cum o cer prescripțiile bisericești și tradițiunea, totuș se mai întâmplă, că să predau zidirea, întocmirea și înfrumșetarea din lăuntru locașilor sfinte, bărbaților adevărați arhitecților și pictorilor, cari, fiind de altă lege, nu cunosc de fel sau nu destul de bine recerințele și tradițiunile cultului nostru și, ne mai luând parte la el, nici nu pot pătrunde în spiritul lui, acel spirit, care numai decât trebuie să se manifesteze în înfățișarea externă și internă a bisericii ortodoxe...

Problema clerului ortodox, respect. a autorității bisericești să fie deci a se îngriji, ca zidirea sau restaurarea bisericilor să se predeie arhitecților, care cunosc bine cultul nostru și au dat probe suficiente, că-și pricep lucrul, cum se cade. Încredințându-li-se lucrul, comitetul local de zidire, în special parohul, trebuie să vegheze cu acurățetă, ca la executarea lucrării să se observe strâns recerințele și spiritul cultului ortodox, să se păstreze pietatea pentru tradițiunea bisericească în toate privințele. Aflându-se comitetul local resp. parohul în nedumerire, cât de aplicarea specială a prescripțiilor și principiilor referitoare la zidirea și întocmirea bisericii, să se adreseze la autoritățile superioare, cari de bună samă nu vor întârziă a da deslușirile și sfaturile necesare, în urma cărora se

vor putea evita erorile și neexactitățile, cari de altmintelega poate-că s'ar furisă. Că autoritatea bisericească e competată și îndreptățită a da deslușirile respective, ne învăță istoria.

Ciar la început și în decursul secolelor următoare *episcopii* erau cei-ce purtau grijă de zidirea și decorarea bisericilor, făcând în privința aceasta dispozițiunile necesare. Așa cetim bună oară în epistola, ce o scris-o împăratul Constantin cel Mare către episcopul Macarie din Ierusalim, când a vrut să zidească o biserică la mormântul Domnului, următoarele: „Prudinței tale i-se cuvine a dispune și a purtă grijă de toate, câte-s necesare la lucru ast-fel, ca nu numai biserica să fiă mai frumoasă decât toate bisericile din lume, ci și toate, câte se țin de ea, să fie așa, ca zidirea aceasta să întrecă toate zidirile din toate orașele, fie ele cât de frumoase... Cât de columne și de felul marmorei, apoi caută să -ni scrii, după-ce vei cercetă lucrul singur, ce fini, că-i mai prețios și mai corespunzător scopului, ca, cunoscând din scrisoarea ta, câte și ce fel de acestea sunt necesare, să se poată aduce de pretutindene... ” ... Aș mai dorî să știu dela tine, ori de acoperământul să fie căptușit cu table sau să se facă în alt mod... ”

Referința aceasta s'a schimbat în mai multe puncte; ca să fie iarăș mai bine, e înainte de toate necesar, ca clerul nostru să caute a-și împropriă pe terenul arhitecturii și picturii bisericești o cunoștință teoretică, cât se poate de temeinică, luând totdeauna privirea la spiritul și recerințele cultului ortodox.

Ca să-i înlesnesc studiul respectiv încâtvă, mi-am propus să desleg în lucrarea de față după puțină întrebarea: Cum trebuie zidită, întocmită și decorată biserica noastră, ca să corăspundă pe deplin ideii și recerințelor cultului ortodox sau cu alte cuvinte, care *plan fundamental și ce stil de construire* trebuie să aibă ea și cum să fie *întocmită în lăuntru*, ca să corespundă ideii templului lui Dumnezeu în forma, ce o cere biserica și tradițiunea.

Mai întâiu însă fac unele observări introducătoare,

cari stau în strânsă legătură cu tema mea. Voiesc să vorbesc adecă de originea și dezvoltarea locașului dumnezeesc, de referința lui către ființa cultului creștin, de înscăunarea și de numirile lui.

1. Biserica ca loc de cult. Originea și dezvoltarea

Biserica e aici în mîntea noastră locul cel sfânt, unde se adună credincioșii în scopul șervicinului dumnezeesc public. Locașurile aceastea sfinte, atât ale Testamentului vechiu, cât și ale celui nou, nu sunt o invențiune a oamenilor, ci sunt zidite în urma demândului expres al lui Dumnezeu. Drept-că Domnul pretutindene e de față și noi ne putem rogă lui ori și unde, dară cu toate aceastea el a vrut să locuească, așa zicând, întrun loc anumit, unde cei-ce cred în el, să se adune din timp în timp la rugăciune și la sacrificiu. „*Și să-mi facă un locaș sfânt*“, i-a zis Domnul lui Moise, „*ca să locuiesc în mijlocul lor. După toate, câte ți-le voi arăta, chipul lăcașului și chipul tuturor vaselor lui, așa să faceți. Și să-mi faceți mic chivot de lemn de siltim; lungimea lui să fie de doi coși și jumătate . . .*“.

Cum vedem, Dumnezen în T. V. nu numai că a cerut, că să i-se facă lăcaș pe pământ, ci a prescriș și modul zidirii lui. El nu le-a dat oamenilor voie să i zidă temple și altare după cum le dictă prudința lor, ci a hotărît, ca aceastea cât și toate, câte se țin de ele, fiind icoana lucrurilor spirituale și prototip al celor viitoare, să se facă după dispozițiunea sa.

Venind Isus Hristos în lume și onorând cu prezența sa sinagoagele și templele Iudeilor, rugându-se acolo la Dumnezeu și învățând poporul, chiar cu aceasta și-a dat pe față voința, ca și creștinii să aibă locuri determinate pentru preamărirea lui Dumnezeu. Afară de aceea Isus le-a predat apostolilor dregăotria învățarească, preoțască și păstorală; a instituit s. sacrificiu al altarului și santele sacramente — la toate aceastea erau necesare temple creștine. De ele amintește Ioan în Apocalipsă, când zice: „*Și am auzit voace tare din cer, zicând: „Iată **cortul lui Dumnezeu la oameni. Și va locui cu ei și ei vor fi popor al lui, și însuș Dumnezeu va fi cu ei și le va fi Dumnezeul lor.**“*“

Având credincioșii trebuință chiar din început de un loc sfânt, în care să-i aducă lui Dumnezeu laudă și sacrificiu, se adunau în timpurile cele prime în *case private*. Casele aceastea le erau locuri comune sântite lui Dumnezeu, unde petreceau în rugăciune, ascultau cuvântul lui Dumnezeu și serbau sfânta euharistică. Ele deci înlocuiau primele biserici creștine. Multe locuri din s. evanghelie, din faptele și epistolele apostolilor ne sunt probă, cât de aceastea, așa b. o. Mc. 16, 14; Lc. 24, 33; Ioan 20, 10; Fapt. ap. 1, 13; 2, 2, 46; 10, 12; 20, 7, 8; ep. c. Rom. 16, 23; I. Cor. 16, 15; Col. 4, 15 etc. . . .

Deși datina, ca să se adune credincioșii în case private o adus sacrificiul cel necrunt, s'a susținut

încă lung timp, chiar până'n secolul III, totuș se aflau în multe provincie ale imperiului roman acuma în secolul II și III biserici proprii creștine, care sau că se zidise nouă sau că se străiformase din temple păgâne.

În timpurile persecuțiunilor fie-care loc a trebuit să servească ca loc sânt. „*Tot locul*, zise Dionisie din Alexandria, *în care ne-a mînat nevoia, câmpul, deșertul, corabia, staulul, temnița, ne-a servit la serbarea sântă în locul templului.*“ Cu deosebire se întrebuițau în scopul acesta așa numitele „catacombe“, adecă locuri de înmormântare subpământene, peșteri suterane, cari adeseori se trăgeau mile întregi.

Căștigând biserica creștină prin Constantin cel Mare libertate și având parte de scutul împăraților creștini, a sosit o eră nouă și pentru zidirea bisericilor creștine. Spiritul creștinismului s'a putut dezvoltă de acuma înainte fără pedecă în edificii de mare și mărețe. Chiar Constantin însuș cu maica sa Elena le-a dat creștinilor exemple prea fumose, zidind multe biserici mari și decorându-le cu ornamente prețioase și avute, ca biserica s. mormânt din Ierusalim, a Mântuitorului din Vitleem, acelor doi-spre-zece apostoli din Constantinopol și multe altele. După exemplul lui Constantin s'au luat creștinii din toate provinciile. În decursul unui timp nu chiar îndelungat se ridicară pretutindene edificii mărețe, locașuri dumnezești frumoase, decorate și înfrumșetate cu ornamentele cele mai scumpe. Și acuma pământul e plin de biserici creștine, în care „*Domnul cerului locuiește între oameni, ca să le fie Dumnezeu lor și ei să-i fie poporul lui.*“

2. Referința locașului dumnezeesc către cultul creștin

Ce se atinge de referința locașului dumnezeesc către cultul creștin, apoi legile, după cari se zidesc bisericile, s'au dezvoltat din ființa și referințele cultului creștin. Acuma apostolul Ioan împărțește biserica în trei părți: în altar sau locul de sacrificiu (*θυσιαστήριον*); în naos sau locul pentru popor (*ναός*) și tinda (*αὐλή*) sau locul pentru cei-ce nu erau în comunitatea credincioșilor.

În altar (*θυσιαστήριον, βῆμα*), în locul de sacrificiu, se sftă s. masă sau altarul în înțelesul strins al cuvântului, unde Dumnezeu omul se pogoare în realitate. El corespunde acoperemântului de pe chivot $\overline{\text{כפר}}$ în sânta sântelor a legii vechi, iară locul, unde se află, e sânta sântelor a bisericii noului Testament. Sacrificiul, ce se aduce pe s. masă, pe altar, nu e numai sacrificiul comunii creștine, ci în prima linie un sacrificiu de *mijlocire*; drept aceea chiar din vechime numai aceia aveau dreptul să între în partea bisericii, unde stă altarul, în locul de sacrificiu, cari prin hirotonie erau ordinați ca locoșitori vizibili ai gloriificatului Isus, adecă preoții și ceialalți clerici. Laicii chiar din vechime erau despărțiți de presbiteriu cu gratii (*κίχλιδες, cancelli*), desicigându-se locul acesta și prin o situațiune

mai înaltă ca loc al liturgiilor, cari ca mijlocitori între Dumnezeu și oameni ocupă în viața bisericească o pozițiune mai înaltă, și fiindcă preoții sunt locuitori lui Hristos, unicului *cap* al comunei, se înfățișază el chiar și pe din afară cu privire la situațiune și plan, înzestrare și decorare, *ca cap al întregului edificiu bisericesc*.

Isus Hristos lucră în cult mântuirea poporului, a mădulărilor corpului său, prin mijlocirea locuitorilor săi vizibili, a preoților. De aici urmează, că mădulările să se lipească cât mai strâns de capul lor, să iee parte la activitățile lui Hristos, resp. ale locuitorilor săi, ce se plinesc în altar, unindu-și rugăciunile cu ale preoților. Drept aceea trebuie să se alătoreze pe lângă presbiteriu — deși despărțit de el prin gratii, mai târziu prin iconostas — un *loc destul de mare*, în care credincioșii să poată lua parte la acțiunile sfinte, ce se plinesc în presbiteriu, în altar.

Locul acesta, care în vechime se cheamă *ναός* (naie), câte odată și *ἐκκλησία* (comunitate) sau și *προσευκτήριον τοῦ λαοῦ* (casă de rugăciune a poporului), corespunde *sânței* din templul mozaic. El e despărțit de locul altarului, căci e cu cale, ca credincioșii laici, cari, neavând darul Duhului sânt, la plinit cele sante, ci având pururea trebuința de mijlocirea preoțască a locuitorilor vizibili ai lui Hristos, să fie despărțiți de acești din urmă, trăgându-se între ei și preoți, între locul comunei și al altarului o linie, o demarcare văzută.

Precum templul mozaic așa și biserica creștină aveă tindă numită în apocalipsă: *αὐλή ἢ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ*. Chiar de timpuriu s'a arătat necesitatea de tindă (*πρόναος*) la bisericile creștine, de a destina adecă un loc anumit pentru aceia, cari nu erau membri ai comunei bisericești, fiindcă nu nu erau încă botezați sau fiind botezați erau scoși din comunitatea credincioșilor pentru păcate grele. Unii și alții doriau însă să fie primiți în comunitatea creștină, manifestându-și dorința cu aceea, că pe timpul serviciului dumnezeesc veniau la biserică împreună cu credincioșii. E vorba de catehumeni și de penitenți publici. Fiind liturgia o acțiune dumnezească a lui Isus Hristos, capului bisericii, în imbinare strânsă cu mădulările misticului său corp, se înțelege de sine, că cei-ce nu erau mădulare ale lui Isus Hristos, n'aveau voie să iee parte la acțiunea aceasta. Catehumenii și penitenții (celor 3 graduri inferioare) deci au trebuit după predică — înainte de rugăciunea credincioșilor — să părăsească locul, unde au stat, adecă partea cea dinapoi a naosului, petrecând pe timpul serviciului dumnezeesc afară de biserică, ca să poată petrece acolo scutiți de tempestate, se află în timpurile vechi imediat împreună cu naosul tinda menită pentru catehumeni și penitenți, numită grecește *πρόναος*, *αὐλή*, lătimește *porticus*.

Precum părțile cele principale ale bisericii, adecă *βῆμα*, *ναός* și *πρόναος* sunt întemeiate în ființa și recerințele cultului creștin, așa și toate părțile cele-

lalte, tot planul și toată întocmirea din lăuntru a bisericii sau dezvoltat din ființa cultului creștin, respective erau o urmare a recerințelor lui. Așa bună oară având biserica pentru serbarea euharistiei chiar din început trebuința de darurile credincioșilor, de santele vase, vestimente și cărți, a trebuit curând să se arete necesitatea de un *local* în apropierea imediată a presbiteriului, în care să se *depună darurile necesare la euharistie și să se păstreze lucrurile sfinte*. Acuma constituțiunile apostolice prescriu, ca în presbiteriu să se facă în scopul acesta două fride (*παιτοφόρια*), una de a dreapta și alta de a stânga, demândând diaconilor, ca la finea sărbării euharistice să ducă rămășițele sante în pastorie.

Tot așa și *forma crucii*, ce o are biserica, își are temeiul în ființa cultului creștin. Despărțirea cea internă a comunei creștine i-a dat bisericii forma aceasta. Am zis mai sus, cum-că preoții în puterea demnității lor ca servitorii altarului aveau în biserică un loc deosebit, care era despărțit de locul comunei. Aceasta e separațiunea și despărțirea de a curmezișul. Afară de aceea însă era comuna creștină despărțită la sărbarea euharistică, a cărei parte întregitoare era și sărutarea sântă, și după sex, cum ni indică acuma sântul apostol Pavel, când zice, că la serviciul dumnezeesc „*toate să se facă după cuviință și rândueală*“, și cum zic apriat constituțiunile apostolice, demândând, ca „*de o parte să șadă bărbații în toată liniștea și rândueala, și separat să șadă și femeile și să tacă*“. Aceasta e despărțirea de a lungul. Despărțirile acestea amândouă formează însă crucea; brațele crucii despărțesc preoții de popor, iară partea cea lungăreată a crucii separează comuna după sex. Drept aceea biserica e despărțită prin cruce și așezată pe cruce. Crucea ca forma fundamentală a bisericii o așa-dară indicată acuma prin despărțirea internă a celor ce aduc sacrificiul și a celor ce iau parte la el.

În urmă amintim încă, cumcă și toată întocmirea din lăuntru a bisericii, toată decorarea și înfrumșetarea ei își are temeiul în ființa și recerințele cultului creștin. Obiectele, ce se află în biserică, bună-oară amvonul, corurile (stranele), analogionul etc., corespund numai recerințelor cultului, căci fără dansele cultul nu s'ar putea executa într'un mod demn; întrebuițarea lor e deci o urmare a necesității. Iară decorarea și înfrumșetarea bisericii își are temeiul în următoarele reflexiuni: Biserica ca loc de cult e *casa împăratului ceresc, e cerul pe pământ, e locuința celui Preafalt*, din care cauză e cu cale, ba așa putea zice, că-i necesar, a o decoră cât se poate de frumos, aplicând astfel de forme de ale artei, din cari îndată, chiar la întâia privire, să se cunoască vederat deosebirea ei de edificii profane, văzându-se așa zicând sfințenia ei, și cari forme sunt însușite astfel, că exercită asupra poporului o influință mișcătoare, edificatoare și instructivă. Nimica nu contribue însă mai mult la apărința bisericii ca casă a lui Dumnezeu, ca locuința celui Preafalt,

decât pictura și decorarea avută și frumos aranjată în lăuntru ei.

Chiar din cele zise până aici se poate vedea, cumcă regulele și legile pentru zidirea, întocmirea și înfrumusețarea din lăuntru a bisericilor nu sunt arbitrare, nu după placul singuriților, ci au crescut, s'au dezvoltat așa zicând organic din lăuntru, din spiritul ce conduce biserica, din ființa și recerințele cultului ei.

3. Însemnarea și numirile locașului dumnezeesc

De-oare-ce locașul dumnezeesc cu toate părțile și lucrurile sale stă în răport cu ființa și spiritul cultului creștin, apoi e îndreptățită și explicarea simbolică a lui, a ornămintelor și lucrurilor lui, se înțelege, cât timp nu trece marginile puse de tradițiune.

Biserica de piatră este icoana fidelă a bisericii vii și a misterielor ei; *lucrurile sante* îi arată creștinului pios ideile cele mai interne și sublime, cari după voința bisericii ar trebui să fie împreunate cu întrebuințarea lor; *ornamentele* și în special *icoanele* de pe pereți și de pe iconostas nu sunt numai o plăcere pentru ochi, ci mai vârtos o carte pentru inimă plină de lumină, o predică plină de adăvăr.

Ce se atinge în special de *însemnarea bisericilor creștine*, apoi poate să fie ca întreită. Biserica creștină în urma prezenței reale a lui Dumnezeu se poate privi ca *icoana împărăției eterne a lui Hristos în cer*, în urma adunării credincioșilor ca *icoana împărăției lui Hristos pe pământ*, în urma darurilor, ce se împărțasesc în ea, ca *icoana împărăției cerești în inima noastră*. Din acest întreit punct de vedere se pot explica toate orânduirile bisericii, cât de templele ei, din ei se dă dedusă simbolică cea avută, și adâncă, ce se aplică la locașurile și lucrurile sante.

„Cât de înfricoșat e locul acesta; aici nu e alta decât casa lui Dumnezeu și poarta cerului“. După cuvintele acestea biserica e *casa lui Dumnezeu și poarta cerului*, deci i-se cuvine o mărimă și splendoare, ce întrece toate, o separațiune de sgomotul lumii, o înfățișare, întocmire și decorare, care în cel ce o privește și întră în ea deșteaptă dorul de locuința lui Dumnezeu, care e în cer. Biserica e muntele cel sânt al lui Dumnezeu, cetatea cea sântă, Ierusalimul cersesc, ce l-a văzut apostolul Ioan, e sânta sântelor cerească, cortul cel adevărat, ce l-a înfipt Domnul și nu omul.

Prin comuna cea vizibilă și prin materialul său se poate privi biserica ca *icoana împărăției lui Hristos pe pământ*. Ca atare indică biserica de piatră țaria împărăției lui Hristos și stabilitatea ei pe fundamentul, care e însuș Isus Hristos cel răstignit. Fundamentul și planul templului creștin ni-l indică pe Isus, care e fundamentul cel adevărat al bisericii sale luptătoare. Tot așa și întrarea ni-l figurează pe Hristos, care e ușa cea adevărată, ce duce la vicața cea eternă. Petrele ni-i simbolizează pe credincioșii uniți în amoare intimă la edificare spirituală ș. m. d. — Biserica ca icoana împărăției lui Hristos, pe pământ se numește în

s. Scriptură: mireasa împodobită a lui Hristos, regina îmbrăcată în aur, înfățișându-se sub icoana viei și a ogorului, a staului pentru o turmă. Iară de sântii părinți se înfățișează ea sub icoana arbei lui Noe, făcut de lemn în patru unghiuri, în care tot omul află scăpare și mântuire de valurile și fortunele lumii acesteia; sub icoana năiei, care fiind cărmuită de cărma credinței, înoată în curs liniștit pe marea lumii acesteia având cărmaciu pe însuș Dumnezeu, vâslași pe îngeri, purtând cetele tuturor sântilor și având în mijloc catargul mântuirii, sânta cruce, de care sunt aninate vântrelele credinții evangelice umflate de suflarea Duhului sânt; fiind astfel condusă la limanul raiului, la siguritatea repausului etern. Acestea și asemenea icoane aplică adeseori s. Scriptură și s. părinți la locașul dumnezeesc și sub astfel de icoane îndătinan și credincioșii a privi și a onoră biserica lor.

(Va urma)

Metropolitul Sava Brancoviciu

Lecții din Istoria bisericească pentru clasa V a școlii elementare

Tinta

Astăzi vă voi istorisi: *despre un metropolit al bisericii noastre, care a fost prigonit de Calvinii*.

I. Analiza

Cine sunt Calvinii, știm; anume?... Ce măsuri au luat Luteranii față de biserica noastră? (Ei încearcă să câștige pentru biserica lor pe Români pe cale pacinică). Dar Calvinii? (Folosesc puterea). Ce pretind Calvinii dela preoții nostri? (Să se supună superintendentului — episcopului — calvin, iar dacă nu, să fie scoși din țară). Ce fac cu poporul și cu nobilii?... Cum se vor fi purtat episcopii și metropoliții nostri, când au văzut că turma lor e asuprită? Cum se vor fi putat Calvinii față de arhieriei nostri? (Presupuneri).

Să vedem. Deschideți cărțile (Istorieare bisericești de Dr. Petru Barbu) la pagina 44! (Elevii cetesc textul din carte).

II. Sinteza

Un metropolit cu merite pentru biserica noastră este *Sava Brancoviciu*.

Sava s'a suit pe scaunul metropoliei de Alba-Iulia în anul 1656 și a păstorit 24 de ani biserica noastră în cele mai grele împrejurări.

Sava a fost un bărbat foarte învățat. Principii Ardealului l-au trimis adese ori cu misiuni diplomatice în țările române și în Rusia. Prin servițiile sale, Sava și-a câștigat merite și avea trecere la principii Ardealului, dela cari a și căpătat mai multe drepturi pentru biserica și credincioșii săi.

În anul 1668 Sava a mers în Rusia, ca să adune ajutoare pentru zidirea reședinței sale,

dărimate la 1658 de Turci. În absența metropolitului, superintendentul calvin a stors dela principele Apaffy invoirea, ca biserica noastră să-și piardă drepturile câștigate de Sava și să fie de nou supusă bisericii calvine. Când s'a reîntors Sava din Rusia a respins amestecul superintendentului în afacerile bisericii românești. Dar acesta prin uneltiri mârșave a arestat pe Sava și l-a acuzat la două sinoade, ținute în 1679 și 1680. Sinodul din urmă a depus pe Sava, iar Apaffy l-a aruncat în închisoare la Blaj apoi la Vint. Aici, în biserică și înaintea poporului, a fost Sava desbrăcat de hainele preoțești, în semn de despreoțire, și aruncat din nou în temniță. Din temniță se scotea în toate Vinerile în târg se bătea în public. Din acestea bătăi i-s'a tras moartea (1683).

De mare însemnătate pentru biserica noastră este sinodul convocat de Sava la 1675. În acest sinod se oprește, ca să se mai țină serviciul divin în limba slavă, și așa se introduce în biserica noastră ca limbă liturgică, limba română.

Reproducerea istoricului.

Momente culturale-istorice: În biserica noastră se tolosia limba slavă încă de pe timpul, când Bulgarii supun biserica noastră sub jurisdicțiunea bisericii lor.

Aprofundare (Aprețiere). Tristă și amarită eră soarta bisericii noastre înainte de asta cu 250 de ani! De ce? Dușmanii ei năvălesc din toate părțile, ca să o nimicească. Cine erau acești dușmani ai bisericii noastre? Romano-apusenii și Calvinii. Acești dușmani nu se sfiesc a călca în picioare dreptul și dreptatea cu o îndrăzneală ne mai pomenită; anume, ce vedem că se întâmplă pe timpul lui Sava? Biserica noastră e despoiată de toate drepturile sale, poporul e desmoștenit și chinuit, preoții și arhierii lui asupriți, supuși episcopilor de lege străină... Când credincioșii bisericii noastre au văzut drepturile credincioșilor de altă lege, ce dorință s'a născut în inima lor, ce au cerut ei dela Dumnezeu în rugăciunile lor? O, de am putea scăpa și noi din robia amară, din chinurile îndelungate! Și bunul Dumnezeu a ascultat rugăciunea dreptcredincioșilor; de unde se vede aceasta? Li-a trimis un bărbat cu inbire față de neamul său și de legea sa, — pe Sava Brancoviciu, care ca și un *apostol* a luptat pentru dreapta-credință, ca un *viteaz* s'a luptat și a recăștigat drepturile bisericii noastre. Dar, când acest apostol al bisericii române pleacă într'o țară străină, dar cu credincioși de aceeași lege ca și Românii, ca să adune ajutoare (pentru ce?), — ce fac atunci dușmanii bisericii noastre? Ei se folosesc de această împrejurare și năvălesc asupra turmei lăsată singură... Nu cumva e greșala lui Sava, că și-a lăsat turma credincioasă singură? De ce se duce el în Rusia să adune ajutoare, și de ce nu adună ajutoarele pentru biserica sa aici în Ungaria? Aici în Ungaria erau numai dușmani de ai bisericii noastre și aceștia nu i-ar fi dat

nici un ajutor; în Rusia însă poporul e de legea dreptcredincioasă, și mai bucuros dă ceva pentru frații săi de aceeași lege. Așadar Sava trebuia să se ducă în Rusia...

Purtarea lui Sava însă e vrednică de admirat și după ce el se întoarce din Rusia și-și află biserica prădată; anume? Din răspuțeri se luptă contra dușmanilor, ca iarăș să-și scoată turma din gheleare lor. Atunci însă se întâmplă două lucruri dintre cele mai urite: a) Sava e pârît de înșiși fiii săi credincioși, ba cei mai mult, dintre cei anume chemați să fie păstorii turmei; adevă? Credincioșii săi — preoți, protopopi și mireni — adunați în sinodul din 1680, îl depun, nu-l mai voiesc de metropolit. b) Principele calvin (Apaffy), fără a lua în seamă bătrânețele și boala, ba chiar nici serviciile bunului arhieriu făcute principilor (cari servicii?). — îl tractează în modul cel mai neomenos; anume? Îl închide în temniță... și de acolo în zilele de târg e târît în piața publică, desbrăcat, bătut și căznit în fața credincioșilor. Cu ce scop s'au făcut aceste lucruri urite? Ca să se bage *groază* în credincioșii bisericii noastre, și astfel să se facă mai aplecați a se lăpăda de legea lor strămoșască. Puțină a fost însă isprava acestor încercări neomenoase; de ce? Tăria cu care Românul ținea la credința sa străbună, nu nu l-a lăsat să cadă în cursele întinse.

Reasumare: Spuneți-mi acum, cari persoane din istorioară au lucrat bine și cari nu? De cari vă place vouă și de cari nu? De cari îi va plăcea lui Dumnezeu și de cari nu? Pentru ce? (Motivare).

III. Asociația

Starea bisericii române înainte de asta cu 250 de ani o putem asemăna cu starea bisericii vechi; intru cât? Biserica veche creștină eră prigonită de Iudei și Păgâni; biserica română eră prigonită de Romano-apusenii și Calvinii. Cine au fost însă apărătorii bisericii vechi creștine? Apostolii, martirii, sântii părinți. Cine a apărât biserica română în timpurile de grea încercare despre cari am vorbit? Metropolitul Sava Brancoviciu.

Întru cât am putea asemăna pe metropolitul Sava Brancoviciu cu apostoli și cu martirii bisericii celei vechi? Întocmai cum s'au luptat apostolii pentru lățirea și întărirea creștinismului, așa se luptă și Sava pentru întărirea bisericii dreptcredincioase române. Anume? Îi câștigă drepturi dela principii Ardealului, o scoate din ghiarele Calvinilor, adună ajutoare pentru rădicarea reședinței episcopicești.

Întru cât îl putem asemăna pe Sava cu sântii părinți? (Scoaterea limbii slave din biserica română, și introducerea limbii române ca limbă liturgică).

Care a fost soarta apostolilor, a martirilor și a sântilor părinți? Prigoniri din partea dușmanilor, moarte grea. Care a fost soarta lui Sava? Tot aceea. Pentru ce au fost toți aceștia prigoniti? Fiindcă s'au

luptat pentru apărarea adevăratei credințe. — scurt: au fost *prigoniți pentru dreptate*. Aceasta a fost însă numai răsplata din **partea** oamenilor, a dușmanilor. Cum s'au simțit însă **apostolii**, martirii, ... Sava, — când la sfârșitul vieții lor au făcut o reprimă asupra lucrărilor lor? Îdestuliți, *fericiți*. Cum sunt dară cei gonți pentru dreptate? *Fericiți sunt cei gonți pentru dreptate*. Și această fericire își va ajunge culmea, când Mântuitorul Hristos, pentru a cărui religie s'au luptat, le va da răsplata cerească, „*cununa vieții*“, adevărata fericire întru *împărăția cerurilor*. Așadară pentru ce sunt fericiți cei gonți pentru dreptate?

IV. Sistemizarea

„*Fericiți sunt cei gonți pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor*“ (Mateiu 5, 10). — Cum ar putea zice acești luptători ai dreptei credințe cătră dușmanii lor, ca să le arate, ce așteaptă ei dela Mântuitorul Hristos? — „*Lupta cea bună am luptat, cursul am săvârșit, credința am păzit; de acum îmi este păstrată cununa dreptății, care mi-o va da Domnul, judecătorul cel drept*“ (II. Timoteiu 4, 7. 8).

V. Aplicarea

Când putem noi să ne asemănăm metropolitului Sava, servitorului credincios al Domnului? (Încredere în Dumnezeu, răbdarea și învingerea ispitelor din viață, ținerea cu tărie la legea noastră; să lucrăm din răpuzeri pentru binele și întărirea neamului și a bisericii). — Întru cât e Sava Brancoviciu un apostol? Martir?

Ce ziceri cunoscute se mai potrivesc la istorioara învățată? „*Fii credincios până la moarte, și voui dație cununa vieții*“. „*Fericiți cei ce plâng...*“ „*Multe sunt năcazurile dreptilor...*“ „*Încredințează Domnului calea ta...*“ (Toate aceste ziceri sunt deja cunoscute din alte istorioare).

Varietăți

Necrolog. Cruda și nemiloasa moarte a răpit din mijlocul familiei pe preteasa Anastasia soția mult încercatului preot Ioan Sirbu din Rusca, carea după un morb greu și îndelungat și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului Sămbătă în 23 Septemvrie st. n. a. c. la 6 oare dimineața în etate de 43 de ani și în al 25 al fericitei sale căsători. În mormântarea s'a făcut în 25 Septemvrie la 1 oară d. a., la care act jalnic a participat aproape întreaga comună precum și un număr considerabil de rudeni și stimători ai defunctei din comunele învecinate: Teregova, Armeniș, Feneș, Domașnia, Cornia etc. Pe repausata o deplâng în tristatul și nemângăiatul soț, 7 copii, părinți, frați, surori, o mulțime de rudeni și întreagă comună bisericască, căreia defuncta nu i-a fost numai preteasa de model, ci adevărată mamă. Servitul i-a pontificat

preoții: Luca Paica din Feneș, Ioan Bogoeviciu și Pavel Șandru din Teregova și Ilie Pepa din Armeniș. Răspunsurile funebrale le-a cântat învățătorul Ioan Humița acompaniat de învățătorii: Florea Băcila din Feneș, Stachie Guga din Teregova, de teologul absolut Vasilie Paica, de pedagogul Mareș Humița și de alți cantori din comună. Cuvântarea funebrelă a rostit-o învățătorul Ioan Humița, la al cărei auz nu a rămas ochi să nu fie lăcrămat în acel moment, când mult încercatul și fără vreme încăruntitul preot ocolit de 7 copii minorenii micuți, încă se despart de aceea, pe care au avut-o mai scumpă pe lume. *Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată!*

— Harnicul învățător din Ramna, *Romul Ancușa*, comisar școlar al tractului Boeșa și unul dintre cei mai zeloși membri ai Reuniunii învățătorilor, după ce în vara aceasta, cu ocazia examenului a fost sărbătorit din partea comunei și a învățătorilor din împrejurime la împlinirea celor 25 ani de dascălie conștiințioasă, a reposat în Domnul lasând în mare doliu doi fii și două fice. În mormântarea s'a îndeplinit cu pompa cuvenită prin 3 preoți și 6 învățători, Luni în 2 Octomvrie st. n. Cuvântul funebrelă a rostit preotul *Coriolan Zuiac* din Vasiova, iar Prezidentul Reuniunii învățătorilor *Ioan Marcu*, încă a rostit un discurs, prin care a marcat faptele decedatului pentru școală, biserică, neam și Reuniunea învățătorilor, prin cari s'au făcut meritat. Fie-i memoria eternă!

Bibliografie

În editura Tipografiei și Librăriei din Caranesbeș au apărut următoarele cărți ale prof. Dr. **Petru Barbu**:

Istoriele Religioase-morale, I Carte de Religie pentru școlile populare, 30 fil.

Istoriele Biblice, II carte de Rugăcinne pentru școlile populare, 30 fil.

Istoriele Bisericești, III Carte de Religie pentru școlile populare, 30 fil.

Catehismul, IV Carte de Religie pentru școlile populare 40 fil.

Carte de Rugăcinne și cântări bisericești, cu binecuvântarea arhierescă. (Format mic, 160 pagini, broșurată 50 fil., legată dela 60 fil.—10 cor.).

Istoria sântă a Testamentului vechiu, I Carte de Religie pentru școlile medii, 80 fil.

Istoria sântă a Testamentului nou, II Carte de Religie pentru școlile medii, 80 fil.

Istoria Bisericească, III Carte de Religie pentru școlile medii, 1 cor.

Isus Hristos, cu cuvintele sântei Scripturi, 2 cor. 50 fil. — Edițiunea poporală 1 cor.

Studii de Istoria Bisericii Române contemporane de Nicolae Dobrescu. I Istoria Bisericii din România (1850 — 1895). București Tipografia „Bucurester Tagblatt“, str. Carageorgeviciu 7 — 9 1905.

*

Dr. Beke Manó. Aritmetică pentru școalele medii prelucrată de Aurel Ciortea, profesor, editura Librăriei Ciurcu, Brassó 1905.

*

Nicolae Dobrescu: Fragmente privitoare la Istoria Bisericii române. Budapesta. Institutul tipografic „Lucăfărul“. 1905. Pag. 84, 8°. Prețul 1 cor. 20 fil.

*

Dr. Elic Miron Cristea: Iconografia și Intocmirile din internul bisericii răsăritene. Sibiu, 1905, Tipografia arhidecezană. 8°, pag. 300. Prețul broș K 5—, fin legat K 6— (+ portul postal 30 fil).

Concurse

În urma încuviințării Ven. Consistor diecezan de sub Nr. 2007 B. se descrie concurs pentru ocuparea postului de capelan pe lângă neputinciosul preot Damaschin Mităr la parohia de clasa III-a din **Cârnecea**, protopresbiteratul Orăviței, cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia Diecezană“, pe lângă următoare emolumente:

1. $\frac{1}{3}$ (a treia parte) din sesiunea parohială, adică 20 jugere de pământ parte arătură, parte fâneaț.

2. $\frac{1}{3}$ (a treia parte) din pretensiunea parohului în bani gata dela comuna bisericasă, sau 100 cor. drept desdaunare a taxelor stolare.

Alesul capelan este îndatorat a se providea singur cu cvartirul de lipsă și a purta toate dările publice încopciate cu cele 20 jugere de pământ, ce le folosește. Doritorii de a ocupa acest post au a-și trimite petițiile lor provăzute cu toate documentele de lipsă, adresate comitetului parohial din Cârnecea, Prea On. Oficiu protopresbiteral gr. ort. al Orăviței în Orăvița; precum și a se prezenta în vreo Duminecă sau sârbătoare în s. biserică din loc, dar nici decum în ziua de alegere

Cârnecea din ședința Comitetului parohial ținută la 24 Iulie 1905. 2—3 [48]

Comitetul parohial.

În conțelegere cu protopresbiterul tractual.

Pe baza ordinațiunii Venerabilului Consistor diecezan dtto 27-lea August a. c. Nr. 2344 B prin aceasta se descrie concurs pentru ocuparea postului de capelan pe lângă bătrânul preot Matei Bălan din Reșița Română, protopresbiteratul Bocșei Montane, cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia Diecezană“

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. Jumătate din sesiunea parohială constatatoare din 30 jugere 680 stânjeni, din cari 10 jugere pe anul 1906 sunt exarendate cu suma de 1200 coroane.

2. Jumătate din stola parohială.

3. Jumătate din venitele accidentale.

4. Jumătate din plațul preoțesc.

Concurenții au a subșterne petițiile instruate conform statutului organic și regulamentului pentru parohii și adresate comitetului parohial din Reșița Română, Prea Onoratului Oficiu protopresbiteral gr. ort. rom. din Bocșa-montană.

Reșița-română din ședința comitetului parohial ținută la 8/21 Septembrie 1905. 2—3 [49]

George Nicolaeviciu

Grigore Pocreanu

preș. com. par.

not. com. par.

În conțelegere cu mine: *Maxim Popoviciu*, protopresbiter.

Senegin

contra tusei, răgușelii, durerii de piept, ofitei, tusei măgărești, catarului, astmei, greutății de respirat, lungoarei și tusei seci. **Vindecă sigur și repede.** Prețul 1 cor. 20 fil. și 2 cor.

Capsic unsoare. Contra durerii de oase, podagrei, reumatismului, recelelor, durerilor de cap, dinți și nervi, precum și scrintiturilor. Cele mai înbătrânite boale le vindcă. Prețul 1 cor. 20 fil. și 2 cor.

Centarin. Contra morburilor de stomac, precum lipsa de apetit, mistuirea rea, catarul și aprinderea de stomac, greața și vomarea. sgâr-ciurile cele mai grele. Leac sigur. Folosește și la curățirea sângelui. Prețul 1 cor. 20 fil. și 2 cor.

Kaljodsarsaparil. Mijloc escelent pentru curățirea sângelui la sifilic, morburile tinerețelor 1 sticlă 2 cor.

Laxbonbons. Închiderea scaunului e cauza diferitelor morburi, precum, palpitatea de inimă, amețeli, dureri de cap și altele. Deci cine suferă de încheierea scaunului numai de cât să comandeze **Laxbonbons** zaharele purgative, plăcute și dulci la luat. Prețul 1 cor.

Chimicale, drogue, legături și bandagerie, chirurgice. Instrucție pentru prepararea diferitelor vinarsuri, liqueruri, rum și altele. Teuri rusice, parfumuri, sapunuri, crem escelent pentru față și mâni. Articoli cosmetice, oleu pentru păr, esență pentru picatul și întărirea părului. Apa de gură și dinți pe cum și prav. Ori-ce fel de articlu din bransă. Toate foarte ieftine. Faceți întrebare și Vă veți convinge.

4—10 [45]

Cornel Demeter,

apotecar în Szászváros piața școalei Nr. 45.

Mersul Trenurilor

Valabil dela 1 Maiu 1905

Budapesta, gara de vest (ny. p. u.) -- Verciorova

Stânga

Dreapta

P. I-III.	A. I-II	P. I-III	A. I-III	P. I-III	Or. Ex. I.	Stațiunile	Or. Ex. I.	P. I-III	P. I-III	A. I-III	A. I-III	P. I-III
630	940	1205	225	655	1130	p. Budapesta	s. 1250	715		115	630	950
829	249	305	815	755	443	p. Timișoara-Josefin	p. 803	945	s. 705	750	122	s. 1240
	350	435	924	916	545	s. Logoj	p. 646	632	p. 507	620	1205	1100
		836				s. Buziaș	p.					739
		800		102		s. M-IIa	p.	147				716
147			147			p. M-IIa	s.			102		
712			712	639		p. Buziaș	s.	836				307
837	358	455	929	929	547	p. Logoj	p. 644	614	502	614	1203	1043
947	450	613	1029	1042	632	p. Caransebeș	p. 602	515	400	531	1121	942
M. 411		756		1226		p. Domașnia-Cornia	p.	317	s. 1057M.	414	949	752
450		820	1209	1251		p. Iablanța	p.	246		1014	346	716
546	653	846	1230	112	328	p. Băile-Erculane	p.	345	217	852	327	644
653	718	914	1256	139	853	s. Orșova	p.	315	140	735	258	816
	782	130	239		907	s. Verciorova	p.	245	1250	218	746	

Budapesta gara de vest (ny. p. u.) --- Timișoara-Josefin — Baziaș

	P. I-III	P. I-III	P. I-III	P. I-III	Stațiunile	P. I-III	P. I-III	P. I-III	P. I-III
	655	1010	940	830 225	p. Budapesta g. de vest	s. 115	710	630	715
	605	1025	300	826	s. Timișoara-Josefin	p. 657	917	100	805
	617	1037	312	838	s. Chișoda	p. 645	905	1248	753
		520	*1118	713	p. Buziaș (* 1 Iun. - 15 Sept.)	s. 1030		*415	1027
	613	1038	313	838	s. Chișoda	s. 644	904	1247	751
	645	1105	340	904	p. Jebel	p. 616	837	1219	723
			602		s. Boca	p.		931	510
			931	510	p. Boca	s. 930		609	
	650	1106	342	905	p. Jebel	s. 614	834	1218	716
	701	1118	354	917	s. Voitec	p. 602	823	1206	704
	1017		701	1155	s. N.-Bocșa	p. 340		855	355
	340	855		355	p. N.-Bocșa	s. 1017			1155
	707	1123	404	921	p. Voitec	s. 555	820	1158	654
	803	1236	520	1021	s. Vêrșel	p. 451	716	1054	552
	1250		1053		s. Timiș-Cubin	p.	330		135
	1220		1027		s. Panciova	p.	311		155
	341	830	155		p. Panciova	s. 745	1220		1027
	330		155		p. Timiș-Cubin	s.	1250		1058
	818	1250	547	1029	p. Vêrșel	s. 443	706	1019	530
	845	121	618	1053	s. Jasenova	p. 414	637	1020	459
	*1020	1120		832	s. Oravița (*Iunie -)	p. 225		820	*37 1 315
	*155	*256		1150	s. Anina (August)	p.		444	*1235 11055
		444	*1235	1055	p. Anina (*Septembrie) s.		*155 256		1150
		820	*357	315	p. Oravița (- Mai) s.		*1030	1120	832
	851	131	625	1058	p. Jasenova	s. 405	630	1012	435
	925	208	702	1135	s. Baziaș	p. 323	550	925	460

Observări: Oarele, ce stau de a stânga stațiunilor, să se citească de sus în jos; iar cele ce stau de a dreapta, de jos în sus. Timpul dela 6 oare dimineața până la 5 oare 59 minute sara este însemnat cu sublinierea minutelor. Or. Ex. = Trenul Orient-Expres. A. = Tren Accelerat, P. = Tren de persoane, M. = Tren mestecat. În rubrica stațiunilor: s. = sosește și p. = pleacă.